

## LOGICĂ

### **Funcțiile limbajului**

#### Precizări

Diversitatea domeniilor din care provin specialiști preocupați de analiza limbajului, ca și orientările diferite ale acestora, au ca efect identificarea unui număr mai mare sau mai mic de funcții de la un specialist la altul (la unii apar douăsprezece sau mai multe funcții). De asemenea, vom găsi diferite denumiri pentru aceste funcții.

Din perspectiva analizei logice a limbajului, ne vom raporta la un număr redus de funcții, repartizate în minimum două categorii: funcții semantice (roluri ale limbajului care se bazează pe sensul semnelor) și funcții pragmatice (care se manifestă pe fondul felului în care oamenii utilizează limbajul, îl valorifică).

O analiză logică fundamentală asupra limbajului presupune discutarea lui din trei perspective distincte:

- **perspectiva sintactică**; aceasta presupune tratarea semnelor independent de sensul lor, numai din perspectiva regulilor după care se pot ele combina;

- **perspectiva semantică**, în care accentul cade pe sensul semnelor;

- **perspectiva pragmatică**, legată de utilizarea semnelor.

Ținând seama de raportul gândire-limbaj, de rolul general al limbajului în raport cu gândirea, rolul de instrument prin care gândirea ia naștere și de instrument de comunicare a gândurilor, rezultă *două funcții de natură semantică*:

#### ***1. Funcția informativ-descriptivă***

Această funcție ține de faptul că, prin intermediul cuvintelor, noi exprimăm, exteriorizăm informații, adică prezentăm proprietăți ale diferitelor obiecte, descriem situații etc.

Această funcție este considerată la nivelul acelor enunțuri pe care logicienii le numesc propoziții autentice (ex: "Tabla este neagră.") O astfel de propoziție prezintă o proprietate a unui obiect. Enunțurile de acest fel se mai numesc și propoziții cognitive, deoarece proprietățile pe care le exprimă sau conținutul lor poate fi considerat o achiziție a cunoașterii noastre, un rezultat la care s-a ajuns pe baza unui efort de cunoaștere.

Principală particularitate, din punct de vedere logic, a propozițiilor cognitive este aceea că sunt calificabile ca fiind adevărate sau false. De asemenea, sunt singurele enunțuri care pot fi calificate ca fiind adevărate sau false.

În afară de propozițiile cognitive, operăm cu o mare diversitate de alte tipuri de enunțuri: propoziții interogative (întrebări), propoziții normative (reguli, norme), propoziții imperative (ordine, comenzi) etc.

O primă diferență legată de utilizarea mai restrânsă, respectiv mai largă a propozițiilor enumerate în raport cu propozițiile cognitive este

faptul că nici una din propozițiile care nu sunt cognitive nu poate fi calificată ca fiind adevărată sau falsă (Putem vorbi despre întrebări pertinente sau nu, despre imperative adecvate sau nu, despre norme restrictive sau nu, dar nu putem atribui valoarea de adevărat sau fals nici uneia din aceste propoziții).

Legat de raportul dintre propozițiile cognitive și celelalte tipuri de propoziții, de reținut că propozițiile cognitive au un caracter fundamental: pot fi formulate și utilizate independent de alte tipuri de propoziții; pe de altă parte, celelalte tipuri de propoziții le presupun, direct sau indirect, pe cele cognitive (De exemplu, propozițiile interogative trebuie întotdeauna considerate în raport cu un răspuns posibil la întrebările formulate prin ele, iar răspunsurile sunt în mod explicit cognitive). Astfel se explică de ce logica elementară se construiește în legătură cu propozițiile cognitive.

## **2. Funcția de comunicare**

Această funcție ține de faptul că limbajul este instrumentul prin care gândurile născute în mintea subiectului, stările sufletești trăite de el sunt aduse la cunoștința altcuiva. Pornind de aici, putem spune că funcția de comunicare a limbajului poate fi gândită ca o relație care se stabilește între două persoane, A și B, în sensul că A pronunță sau scrie anumite cuvinte, prin care transmite lui B o anumită informație. În aceste condiții, A se va numi sursă (emitor de informații) a comunicării, iar B se va numi destinatar al comunicării (receptor de informații). Relația de comunicare între A și B este orientată de la A către B ( $A \rightarrow B$ ).

Atunci când căutăm să recoltăm informații, fie într-o cercetare specializată, fie prin lecturi sau prelegeri didactice, trebuie să ținem seama că există trei variante pentru relația de comunicare între A și B, trei modalități de realizare cu trei rezultate distincte.

a) Considerăm că A pronunță anumite cuvinte de care leagă un anumit înțeles, iar B, auzind cuvintele pronunțate de A, leagă de ele exact același înțeles. Evident, în acest caz putem vorbi de o situație fericită a comunicării: comunicarea a avut o reușită totală. Acesta este idealul comunicării: partenerii trebuie să folosească exact același sens și aceleași reguli de semnificație.

b) Recepționând cuvintele lui A, B leagă de ele, cel puțin parțial, un alt înțeles decât cel utilizat de A. Se poate spune că, de această dată, B nu a înțeles exact spusese lui A sau că el a dat un alt înțeles cel puțin unora dintre cuvintele lui A. Prin urmare, comunicarea s-a soldat cu confuzie, neclaritate din partea lui B în legătură cu spusese lui A și deci a dus la un eșec parțial.

c) Când recepționează cuvintele spuse de A, în mintea lui B se naște un singur gând: că A a spus ceva, dar nu poate preciza nicicum ce anume a spus A. Evident, aceasta este cea mai "neagră" situație: B neînțelegând nimic din spusese lui A, comunicarea a eșuat total.

Din perspectiva bunelor intenții ale participării la comunicare, ar trebui să identificăm care pot fi cauzele principale care conduc comunicarea la un eșec parțial sau total.

- ignoranța participanților (cel puțin a unuia din doi), situație în care nu sunt cunoscute sensurile unor cuvinte folosite;

- felul în care s-a născut limbajul natural și regulile de semnificație, cauză mai frecvent întâlnită la nivelul limbajului verbal. Multe cuvinte ale limbajului natural au două sau mai multe înțelesuri, și astfel devine posibil ca unul din participanți să acorde cuvântului un anumit înțeles, iar celălalt un alt înțeles. De aici decurge ambiguitatea în utilizarea limbajului natural, care nu este exclusă total nici în cazul unui limbaj specializat. Numai că în cazul cunoașterii științifice, ambiguitatea este pe de o parte mai redusă, iar pe de altă parte este ținută sub control prin introducerea de convenții semantice.

*Funcțiile care țin de latura pragmatică:*

### **3. Funcția expresivă**

Termenul "expresiv" are următorul înțeles: enunțurile la care se manifestă această funcție nu comunică neapărat doar informație, ci și stări sufletești sau convingeri ale celui care le produce. De exemplu, în mod natural și normal, când cineva dă niște informații despre un anumit obiect, el descrie una sau mai multe proprietăți ale obiectului (adică formulează o propoziție cognitivă), dar în același timp dă expresie și convingerii sale conform căreia "crede ce spune", este convins de adevărul spuselor sale.

Legat de acest aspect, știm că propozițiile cognitive pot fi adevărate sau false. Există situații în care anumite persoane, dintr-un motiv sau altul, formulează o propoziție cognitivă falsă și în același timp manifestă convingerea față de ceilalți că ea ar fi adevărat. Se impune astfel să distingem între fals și minciună.

Falsul se determină, ca și adevărul, prin raportarea conținutului propoziției la starea de fapt despre care vorbește propoziția. În situația descrisă mai sus însă, este vorba despre o atitudine a persoanei respective. Minciuna este un fals, dar altceva decât valoarea logică a unei propoziții: este vorba despre un fals intenționat și, din acest punct de vedere, condamnat din punct de vedere moral, juridic etc.

Prin urmare, atunci când comunicăm, trebuie să apelăm la anumite instrumente care să ne permită să vedem nu numai dacă propozițiile formulate de interlocutor sunt adevărate sau false, ci și dacă nu cumva convingerea interlocutorului este altceva decât spune el prin intermediul acelor propoziții (acest rol îl au, în chestionare, întrebările de control).

Există și enunțuri care nu au decât funcție expresivă, și nici o alta în plus. Acestea sunt enunțuri simple, scurte (uneori doar interjecții), prin care persoana își dezvăluie emoția, frică, durerea etc.

Funcția expresivă este dominantă la un anumit tip de limbaj neverbal, legat de manifestările umane în anumite situații sau contexte, când mimica, gesturile cuiva nu transmit informații, ci dezvăluie stări sufletești. Pentru a evolua corect atitudinea persoanei, este necesar să se țină seama nu doar de enunțuri, ci și de mimică, gesturi.

### **4. Funcția direcțional-normativă**

Această funcție constă în aceea că enunțurile pe care le formulăm au în mod prioritar sau exclusiv menirea de a ne îndrepta atenția spre un

eveniment iminent (ex: spre un accident pe cale să se întâmple), sau de a ne îndruma, de a ne determina un anumit comportament.

Rolul de a ne induce un anumit comportament, o anumită atitudine iese în evidență cu prioritate prin două tipuri de enunțuri: propozițiile normative și propozițiile imperative.

Regulile sunt foarte diverse, de la reguli cu statut de norme juridice sau morale până la reguli așa-zise tehnice (instrucțiuni de utilizare a unor aparate) și încheind cu regulile de joc și cu cele care au formă transfigurată sub formă de idealuri (care dirijează comportamentul).

### ***5. Funcția protocolară***

Această funcție are o mare valoare socială, deoarece reprezintă un instrument pentru cultivarea spiritului de ordine în viața socială. Este vorba de enunțuri formulate numai cu ocazii speciale (evenimente cu importanță în viața individului sau în cea socială), nu sunt formulate în alte ocazii și fac parte din protocolul care se derulează cu prilejul unor asemenea evenimente. Exemplu: oficierea unei căsătorii, decernarea de titluri onorifice, conferirea de decorații etc. Enunțurile de acest fel nu au funcție de cunoaștere și nici funcție expresivă.

### ***6. Funcția performativă***

Această funcție este specifică acelor enunțuri prin care persoana care le formulează se angajează sau anunță că dorește să obțină un anumit rezultat.